

ÚRAZY V JAZDECKOM ŠPORTE I.

Úrazy v jazdeckom športe sú časté a nezriedka i ťažké. Všetci o tom vieme, ale, a to si musíme otvorene priznať, väčšina z nás túto skutočnosť neberie vážne, pokiaľ... Pokiaľ sa niečo neprihodi v našom bezprostrednom okolí. Realita je však neúprosná: U nás napríklad v r. 1984 zanechala polovica evidovaných úrazov trvalé následky, veľmi početné sú u jazdcov úrazy chrbtice. Nie náhodou boli medzi ochrnutými pacientami v rehabilitačnom stredisku v Heidelbergu jazdci hneď na druhom mieste za gymnastami... Rozhodli sme sa venovať v našom časopise priestor bezpečnostným zásadám a opatreniam, na ktoré, hoci sa mnohé zdajú byť úplne samozrejmé, sa pomerne často zabúda.

Pri ošetrovaní koní dochádza k 15 % úrazov, pri páde koňa a jazdca len 9 %. Najviac (39 %) úrazov je pri páde z koňa. K pádu z koňa s následným úrazom nedochádza najčastejšie pri skákaní, ako by sa dalo očakávať, ale pri ostatnej práci s koňom. Pri skákaní je to 19 % a pri ostatnej práci 57 %. Až polovica z 57 % úrazov sa stala na vychádzkach a pri jazdení v teréne, kým v krytej jazdiarni iba 1/3. Skúsenosti ešte nechránia pred úrazmi. Veď 3/4 jazdcov, ktorí utrpeli úraz pri jazdeckom športe a tento úraz mal vážnejšie následky, boli pokročilí jazdci s mnohoročnými skúsenosťami¹, (JAZDECTVO 5/82).

Základom bezpečnosti v jazdeckom športe je prechovaný, správne prijazdený a dobre trénovaný koň a disciplinovaný, dobre pripravený a rozvážny jazdec.

Prechovanosť je výsledkom chovateľskej práce a zaručuje dobré povahové vlastnosti koňa, korektnú stavbu exteriéru, čo vytvára predpoklady pre pohybovú zdatnosť a výkonnosť.

Správny základný výcvik je zárukou ovládateľnosti koňa a jeho istoty vo všetkých chodoch a pri prekonávaní prekážok.

Účelný a systematický tréning je zárukou, že pripravíme spoľahlivého atléta, ochotného a schopného bezpečne plniť naše požiadavky² (Mročka 1986).

Disciplína je všeobecným predpokladom bezpečnosti v každom športe.

Dobrý výcvik a telesná zdatnosť jazdca sú predpokladom ovládania koňa a odolnosti pri eventuálnom páde.

Rozvaha a pohotovosť dokážu značne redukovať mieru vzniknutého nebezpečenstva.

POŽIADAVKY NA MATERIÁLNO-TECHNICKÉ ZABEZPEČENIE VO VZTAHU K ÚRAZOVEJ ZÁBRANE

Uzdenie, sedlanie, výstroj, výzbroj

Vo všeobecnosti platí, že predpokladom bezpečnosti je riadna údržba sedlového materiálu, výstroja a výzbroje. Opotrebovaný, hrdzavý a obnosený súčasti sú nielen zlou vizitkou, ale aj zdrojom potenciálneho nebezpečenstva. Vo vzťahu k bezpečnosti platí viac ako inde úslovie, že nie som taký bohatý, aby som si kupoval lacné veci. Situácia s ponukou sedlárskeho výro-

kov a materiálu na našom trhu nie je veľmi dobrá, a preto sa často uchylujeme k improvizácii. Zásadne sa však treba vyhýbať nitovaným súčiastkám uzdenia a sedlania a uprednostniť veci šité. Nitovanie je nespoľahlivé.

Uzdenie samotné zvyčajne nebýva zdrojom úrazov, ale často môže byť príčinou nepríjemnej udalosti, ktorá môže končiť úrazom. U začiatočníkov vídať občas pri nasadaní **skríženie oŕaži** pod krkom koňa. Následky sú skôr nepríjemné ako nebezpečné. **Príliš dlhé oŕaže** sa pri rýchlej jazde môžu omotať jazdcovi na nohy a pri páde hrozí fixácia jazdca a koň ho môže povláčiť. Pokročilí jazdci menej dbajú na bezpečnosť a používajú aj **opotrebované uzdenie**, ktoré môže byť príčinou nepríjemných aj nebezpečných príhod, ako napr. povolenie zhrdzavenej pracky, zlomenie alebo povolenie lomeného zubadla či pretrhnutie oŕaží.

Popri tomto priamom účinku príčiny môže byť nebezpečenstvo spôsobené i nepriamo napr. použitím **nevhodného uzdenia** alebo nevhodne prispôbeného uzdenia. Toto môže byť zdrojom bolesti pre koňa (príliš krátke licnice, úzke zubadlo, tesné alebo skrúžené podbradné retiazky uzdy, nevhodne volená páka) a tým sa stáva zdrojom jeho aktívne obranných reakcií alebo sa vplyvom nevhodne prispôbeného uzdenia môže koň jazdcovi z moci vymknúť. (Príliš dlhé licnice — koň zubadlo vyplúje...) **Aj neodborné používanie pomocných oŕaží** môže byť zdrojom nebezpečenstva. Príliš krátke vyvážovacie alebo fixné prievlečné oŕaže môžu spôsobovať stávanie sa koňa na zadné — vzpínanie sa, až pád dozadu. Inokedy to môže zapríčiniť nepokoj koňa pri nasadaní.

Sedlanie býva častejším zdrojom úrazov a najčastejšie ich má na svedomí **podbrušník**. Príliš voľný, **nedostatočne pritiahnutý** môže pri nekorektnom

nasadaní alebo náhlym odskočení koňa spôsobiť pretočenie sedla pod brucha koňa a zapríčiniť jeho panickú reakciu. Ak sa tak stane pri nasadaní, môže takto splašený koň ohrožovať bezpečnosť spolujazdcov ap. Počas jazdy je to už príčina pádu jazdca. Podobná situácia nastane aj pri **pretrhnutí opotrebovaného podbrušníka** alebo nekvalitného podbrušníka. Aj opotrebovaná alebo nekvalitná pracka či zápinka môžu spôsobiť rovnaké prekvapenie. Používame preto vždy len **zvárané pracky**. **Príliš pritiahnutý** alebo nevhodne tvarovaný podbrušník môže — najmä u remont — vyvolať nepokoj pri nasadaní a vyhadzovanie.

Iným zdrojom úrazov, niekedy i veľmi vážnych, môžu byť strmene a strmeňové remene. Jednou z najnebezpečnejších situácií je, keď pri páde jazdca ostane noha v strmeni. Úrazu možno predísť tzv. **bezpečnostným strmeňom** alebo dobre fungujúcou **bezpečnostnou zámkou**, ktoré, žiaľ, u nás nie sú k dispozícii. Istejšie však je aj u bezpečnostných zámkov ponechať ich v otvorenej polohe, pretože ich funkcia nie je úplne spoľahlivá. Strmeň má byť veľký, široký a ťažký, z takého noha ľahšie vyklzne. Žiaľ, často vidáme **opotrebované strmeňové remene** a nekvalitné pracky. Aj keď je na trhu ich citeľný nedostatok, musíme vždy myslieť v prvom rade na bezpečnosť. K vážnym úrazom dochádza najmä u začiatočníkov, ktorí ešte nemajú stabilný sed a príliš sa opierajú do strmeňov.

Zdrojom nebezpečenstva sú aj niektoré sedlové doplnky. Ak nie je koň navyknutý na **zadný zádržný remeň**, alebo podchvosťník a ten počas jazdy začne pri posunutí sedla dopredu pôsobiť, môže byť podnetom na vyhadzovanie alebo panickú reakciu a nekontrolovaný trysk. Toto platí aj pre sedlové tašky pri jazdeckej turistike. Preto majú byť upevnené tak, aby pri kluse a cvale neplieskali koňa po bokoch. Na to všetko je potrebné pri vykať koňa už v procese prípravy.

Aj **nekvalitné bandážovanie** môže byť zdrojom úrazu, ak sa počas jazdy uvoľní. Môže sa koňovi zapliesť medzi nohy alebo zachytiť na prekážky či krovie a spôsobiť pád. To isté platí aj o gamašiaci.

Samotné sedlo nie je zdrojom nebezpečenstva. Nepriamo však môže vplývať jeho nesprávna veľkosť a môže sa posúvať dopredu alebo dozadu. Platí to hlavne o kozlíkových sedlách. Na westernových sedlách môžu byť zdrojom nebezpečenstva rôzne ozdoby a sedlová hruška, na ktorej môže jazdec pri páde ostať visieť. To platí i o háčikoch na Mc Clellanových sedlách.

Pokračovanie

Dr. KAROL HOLLY

